

INHOUD

- De oude stal 9
- 1 De man die de vliegtuigtrap afdaalde 17
- 2 Het eerste zandkasteel 27
- 3 De stem van moeder 35
- 4 Misschien winnen we meer dan we verliezen 43
- 5 De tweede vader 51
- 6 Een professor met builen op zijn hoofd 61
- 7 Hagen van meidoorn en sleedoorn en wilde rozen 69
- 8 Slootkanten vol stoeptegels 79
- 9 Erfdragers 89
- 10 Offervaardigheid 99
- 11 Rustplaats 109
- De nieuwe dijk 113
- Verantwoording 125
- Illustratieverantwoording 127

De auteur op de boerderij van haar jeugd, circa 1978.

DE OUDE STAL

Huilend liep ik achter de koe. Af en toe gaf ik met mijn hand een tik op de kont. Met m'n iets te grote laarzen slofte ik over het erf. Op mijn broek zaten kwijlvlekken van de kalfjes die ik zonet had gevoerd. Slof, snik, nog een tik.

'Er moet even een koe naar de oude stal,' had mijn vader gezegd.

De koeien die tweemaal daags werden gemolken, verbleven in de ligboxenstal. De andere, oude stal was voor het jongvee. Hier stonden ook de trekkers en bevond zich de hooizolder waar het fantastisch spelen was. En in deze stal had je het hok voor de dieren die hoogdrachtig of ziek waren, of anderszins onbekwaam, om het zo maar even te noemen.

Een gezonde koe op het punt van afkalven herkende ik aan de zware uiers en de sliert slijm die uit haar achterste hing. Soms staken de voorpoten van het kalf eruit. Zag ik dit allemaal niet, dan wist ik dat het zover was. Voor de zekerheid vroeg ik het toch.

‘Waarom, pap?’

‘Deze gaat weg voor de dood.’

Mijn vader had het me al vaker uitgelegd. Als een koe een jaar of twee is, wordt ze voor het eerst geïnsemineerd. Nadat ze heeft gekalfd, komt ze bij de melkkoeien. Er volgt ieder jaar een kalfje om de melkproductie op gang te houden. De natuurlijke levensverwachting van een koe is zo’n twintig jaar, maar in de melkveehouderij wordt het dier zo’n vijf, zes jaar oud – wordt ze niet meer drachtig, dan volgt ‘de dood’.

De volgende ochtend bracht een vrachtwagen de koe naar de veemarkt in Zwolle, waar een handelaar haar namens mijn vader verkocht. De laatste nacht stond ze alleen in de oude stal. Omdat ze als groepsdier gewend was om in een koppel te leven, loeide zo’n koe vaak hard en veel. Soms lag ik er wakker van.

‘De oude stal’ vanwaar de koeien ‘voor de dood’ vertrokken, is gebouwd in 1952, het jaar dat mijn grootouders vanuit Noord-Holland verhuisden naar de Noord-oostpolder. Dit deel van de Zuiderzeebodem was in de jaren veertig drooggevalen en zou de noordelijkste gemeente worden van wat later Flevoland zou heten. De stal is een zogenoemde schokbetonschuur, zich onderscheidend door een blokkenpatroon op de gevels.

Mijn familie bouwde een nieuw leven op in de strak aangelegde polder. Ik schreef er eerder over.

Menig lezing begin ik met een foto van mijn vader en mij voor de schuur. We poseren onder het bord 'Spes Nostra', de naam die de non van de familie inder-tijd bedacht voor het nieuwe thuis. 'Spes Nostra', onze hoop. De zwarte, hoekige hoofdletters stralen kracht uit – toekomst, perspectief, vooruitgang.

Mijn vader nam het bedrijf over en werkte hard om er een bloeiend melkveebedrijf van te maken. Het was de tijd waarin de agrarische sector met grote sprongen moderniseerde. Kavels werden strakgetrokken, gewas-sen geïnnoveerd, koeienrassen steeds productiever. Mijn opa was begonnen met één paard, 'Vos' geheten, op een boerderij waarop hij zowel koeien molk als aardappels en bieten verbouwde. Mijn vader legde zich toe op de melkveehouderij en hield zo'n zeventig koei-en. Naast de oude stal verrees de moderne ligboxenstal. Mechanisatie, specialisatie en winstmaximalisatie be-paalden de koers. De wetenschap wees de weg.

De polder waar mijn familie neerstreek, kreeg in dezelfde geest vorm. Naoorlogs Nederland bejubelde de afsluiting en gedeeltelijke drooglegging van de Zuiderzee. Voortvarend werd het plan voor overzich-telijke, moderne en welvarende bouwgrond verder uit-gewerkt. Nieuw land maken – het paste maar al te goed

bij het maakbaarheidsstreven dat de overheid vanaf de wederopbouwjaren voortdreef.

Kijk je te veel achterom, dan struikel je.

Wie twijfelt, komt niet verder.

Kin omhoog, borst vooruit.

Zelf liet ik het gemaakte land in 1992 achter me. Ik verruilde de boerderij van mijn familie voor de universiteit. De IJsselmeerpolders verdwenen hiermee niet uit mijn leven. De geschiedenis van het Zuiderzeeproject keert telkens terug in mijn werk en ik denk dat ik intussen begrijp waarom. De vragen die ik mezelf erover stel, hebben een universele reikwijdte; ze gaan over veel meer dan die rechte, strakke grond van mijn jeugd.

Een van de kwesties die me niet loslaat, gaat over de ingenieurs die aan de basis stonden van de IJsselmeerpolders. Wat dreef deze mannen die ervan uitgingen dat ze de wereld naar hun hand konden zetten? Kenden deze maakbaarheidsstrevers ook hun bedenkingen? En in het verlengde daarvan: hoe keken zij terug op hun idealen?

Eén maakbaarheidsman heeft mij altijd in het bijzonder gefascineerd. Tijdens het onderzoek voor mijn boeken kwam ik zijn naam telkens tegen. Het gaat om Johannes Theodoor Thijsse. Kortweg: Jo Thijsse. Hij werd geboren in 1893 en overleed in 1984; hij doorleefde bijna de hele twintigste eeuw. Als jonge ingenieur

speelde Jo Thijsse een grote rol bij de aanleg van de Afsluitdijk. Later werd hij hoofdingenieur bij de Dienst Zuiderzeewerken van Rijkswaterstaat.

Jo Thijsse werd ook wel 'Natte Jo' genoemd. Zijn invloed strekte verder dan de polders. Als hoogleraar waterbouwkunde aan de Technische Universiteit Delft en directeur van het Waterloopkundige Laboratorium was hij van grote betekenis voor de ontwikkeling van Nederland tot internationaal vermaard watermanagementland. Zijn naam is verbonden aan vele waterstaatkundige werken die het aanzien van ons land versterkend veranderden. Veel grijs, vaak strak, volop beton.

En er is, als ik eerlijk ben, nog iets met Jo Thijsse aan de hand. Hij was de oudste zoon van de beroemde Jac. P. Thijsse (1865-1945), een van de eersten in Nederland die zich inspande voor het beschermen van de natuur. Hij leerde Nederland naar de natuur kijken, om te voelen, bewonderen, lief te hebben en te koesteren. Als je aan Jac. P. Thijsse denkt, denk je niet aan ingrijpen en beheersen. Nee, je ziet een innemend plaatje voor je van een groene rietkraag, een meanderende sloot, een reiger die opkijkt.

Zijn grootste bekendheid heeft Jac. P. Thijsse te danken aan de verzamelalbums die de Zaanse fabrikant Verkade begin vorige eeuw lanceerde. Bij ieder pak

koek en elke rol beschuit kreeg de consument een pakje plakplaatjes van dieren of planten. Schrijver-onderwijzer-amateurbioloog Jacobus Pieter Thijsse schreef de boeken vol. Niet met een belerende vinger, maar in een aantrekkelijke, persoonlijke stijl. Wat Freek Vonk vandaag de dag bereikt, deed Jac. P. in zijn tijd. Uiteindelijk zou Thijsse aan negentien albums meewerken, waarvan er meer dan twee miljoen in de handel kwamen, waaronder bijna 780 000 als reproductie.

In 1905, het jaar voordat zijn eerste Verkade-album *Lente* verscheen, gaf Thijsse tevens de aanzet tot de oprichting van Natuurmonumenten, de organisatie die met particulier geld ‘woeste gronden’ begon aan te kopen om ze tegen menselijke bemoeienis te beschermen. Het is nog altijd het motto van de vereniging, die anno 2025 bijna 950 000 leden telt: ‘Laat de natuur leven’.

Ingrijpen versus bescherming; techniek tegenover natuur; ratio contra emotie. De tegenstellingen die zich binnen het gezin Thijsse ontvouwd, zijn ons vandaag de dag niet vreemd. Het maatschappelijk debat over het klimaat kent een vergelijkbaar conflict over de grenzen van de maakbaarheid. Of het nu gaat om de opwarming van de aarde, de stijging van de zeespiegel of de uitstoot van stikstof – telkens opnieuw is het de vraag of de mens met zijn technologisch vernuft de natuur nu juist dient of domineert.

Hoe gingen de Thijsses om met hun, in elk geval op het oog, tegengestelde benaderingen van de natuur en onze leefomgeving, zo vraag ik me af. Kunnen we daar misschien iets van leren?

Mijn vader, geboren in 1940, heeft intussen zijn vee verkocht. In een kast pronken drie zilverkleurige koeienbeelden; een onderscheiding voor een koe die meer dan honderdduizend liter melk heeft geproduceerd. Gemiddeld geeft een koe zo'n negenduizend liter melk per jaar. Haalt een koe de honderdduizend liter, dan wordt ze bovengemiddeld oud en heb je goed voor het dier gezorgd, is het idee.

Drie koeienbeelden als relikwieën van zijn efficiënte polderboerderij.

Vee houden voor de melkproductie was voor mijn vader de gewoonste zaak van de wereld. Zo gewoon, dat hij er niet bij stilstond. Het was nu eenmaal het verdienmodel. Mijn vader handelde naar de geest van de tijd.

Voor mij is dat anders.

Mensen spreken me nog vaak aan als boerendochter, en dat snap ik wel. Het klopt vast dat je dat je hele leven blijft. Maar ik werd óók historicus en schrijver. Als kind bevroeg ik het lot van de koe die naar de oude stal moest. Ik ben nooit gestopt met vragen stellen.

~~~~~

Jo Thijssen landt op
Schiphol, 1953.

1

DE MAN DIE DE VLIEGTUIGTRAP AFDAALDE

Behoedzaam liep Jo de vliegtuigtrap af. Een persfotograaf stond hem op te wachten. Met een kleine glimlach keek hij recht in de camera. Een uitbundige vrolijkheid was, gegeven de omstandigheden, nogal misplaatst, zo moet hij zich hebben gerealiseerd. Ook zijn vrouw Wil, die hem direct volgde, ontglipte slechts een ingehouden lach.

Alsof hij een popster was, of een stervoetballer. Zo werd zijn aankomst op Schiphol door de media verslagen. ‘Gekleed in een jekker, stapte de professor vanmorgen uit de “Petrus Plancius”, het K.L.M. lijnvliegtuig uit Amerika,’ meldde *Het Parool* op de voorpagina.

Het was dinsdag 17 februari 1953 en Nederland was kort daarvoor getroffen door wat voor ons land de grootste natuurramp van de twintigste eeuw zou worden. Door een heftige stormvloed waren op meer dan